

УДК 019.941:027.7(477-25)

Тамара Букишина,
науковий співробітник відділу
науково-реферативної інформації
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Періодичні й продовжувані видання з питань педагогіки, психології та освіти педагогічних і класичних університетів України: стан кооперативного реферування

Висвітлено результати дослідження ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з удосконалення переліку видань з питань педагогіки, психології та освіти з метою їхнього максимального реферативного відображення в БД "Україніка наукова", УРЖ "Джерело" і галузевій реферативній БД на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

За основу систематизації назв періодичних і продовжуваних видань взято, затверджене в 2003 році "Положення про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та АПН України", яке дає можливість встановити коло періодичних і продовжуваних видань за переліком установ НАПН України, вищих навчальних закладів III—IV рівнів акредитації педагогічного та інженерно-педагогічного профілю, інститутів післядипломної педагогічної освіти тощо, бібліотеки яких входять до згаданої мережі.

З метою розширення кооперативних зв'язків ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з освітянськими бібліотеками зосереджено увагу на стані реферативного опрацювання періодичних і продовжуваних видань педагогічних, інженерно-педагогічних ВНЗ III—IV рівнів акредитації, а також багатопрофільних і класичних університетів України.

Ключові слова: періодичні та продовжувані видання, педагогіка, психологія, освіта, педагогічні університети, класичні університети, реферування, кооперація

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України (ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) активно розробляє в системі науково-інформаційного забезпечення спеціалістів галузі реферативний напрям, який шляхом реферування статей з періодичних і продовжуваних видань уможливує оперативне ознайомлення вчених і практиків з масивом первинних документів з питань педагогіки, психології та освіти [2].

Одним із стратегічних завдань у реферативній роботі фахівці ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського вбачають курс на аналітичне опрацювання вже визначених видань з питань педагогіки, психології та освіти, а також продовження цілеспрямованої пошукової роботи для виявлення їхніх нових назв.

У рамках науково-дослідної роботи (НДР) "Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України" (науковий керівник кандидат історичних наук О. Яценко) проведено дослідження, метою якого було удосконалення переліку періодичних і продовжуваних видань з питань педагогіки, психології та освіти для їхнього максимального реферативного опрацювання і відображення в національній реферативній БД "Україніка наукова", її паперовому варіанті — УРЖ "Джерело" та галузевій реферативній БД на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Варто зауважити, що науковими співробітниками бібліотеки уже проведено дослідження щодо виявлення видань з питань педагогіки, психології та освіти, за результатами якого на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розміщено їхній перелік. Також проаналізовано стан використання читачами бібліотеки видань зазначеної тематики, виявлено ядро видань, запитуваних ними [1]. Враховуючи це, під час дослідження було співставлено переліки

видань на предмет повноцінного охоплення матеріалу та визначення першочерговості реферування. Однак проблема систематизації переліку видань з педагогіки, психології та освіти для їхнього реферування залишалася.

Проведена співробітниками ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в попередні роки НДР "Створення, становлення і розвиток мережі освітянських бібліотек України (X—XX ст.)" (2001—2005) (науковий керівник — кандидат історичних наук, директор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського П. Рогова), результатом якої стало дисертаційне дослідження П. Рогової "Педагогічні бібліотеки України (II пол. XIX — 20-ті рр. XX ст.)" [4] та, затверджене Міністерством освіти, науки (нині Міністерство освіти і науки, молоді та спорту — МОНМС) України, "Положення про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України" [3], надало можливість здійснення такої систематизації в рамках мережі освітянських бібліотек. Наголошуємо, що встановлене коло періодичних і продовжуваних видань, а також видань, засновниками яких є НАПН України і МОНМС України за переліком установ НАПН України, ВНЗ III—IV рівнів акредитації педагогічного та інженерно-педагогічного профілю, інститутів післядипломної педагогічної освіти, бібліотеки яких входять до згаданої мережі, має сприяти повнішому охопленню видань для реферування та покращенню діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського щодо кооперації цього процесу з бібліотеками мережі.

Під час проведення емпіричного дослідження було виконано такі завдання: виокремлено коло навчальних закладів та науково-дослідних установ, які видають наукові періодичні та продовжувані видання з питань педагогіки, психології й освіти; виокремлено перелік періодичних і продовжуваних видань кожної групи установ і закладів, книгозбір-

ні яких входять до мережі освітянських бібліотек, з метою подальшої корпоративної співпраці з цими організаціями щодо реферування; визначено параметри для характеристики кожного видання означених закладів і установ; співставлено виявлений перелік досліджуваних періодичних і продовжуваних видань з переліком тих, які реферує ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та освітянські бібліотеки мережі; визначено остаточний загальний перелік періодичних і продовжуваних видань з питань педагогіки, психології та освіти, статті з яких уже реферуються або потребують наукового реферування. Цьому сприяло використання документів відділу наукового і прикладного бібліотекознавства та веб-порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, сайтів ВАК України і Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ), матеріалів бібліотеки Університету менеджменту освіти, мережі інтернет.

Було виокремлено групи навчальних закладів та науково-дослідних установ, бібліотеки яких входять до мережі освітянських бібліотек, а також наукові періодичні та продовжувані видання з питань педагогіки, психології та освіти, що вони видають, проаналізовано стан їхнього реферування. *Перша група* — "Періодичні та продовжувані видання педагогічних та інженерно-педагогічних ВНЗ III—IV рівнів акредитації"; *друга* — "Періодичні та продовжувані видання НАПН України, її установ та МОН України"; *третья група* — "Періодичні та продовжувані видання інститутів післядипломної педагогічної освіти України".

До характеристики виокремлених груп наукових видань було додано ще такі параметри, як реєстрація кожного видання ВАК України та занесення його до переліку наукових видань у НБУВ. На підставі проведеного аналізу створено перелік "Періодичних та продовжуваних видань з питань педагогіки, психології, освіти, що видають установи, бібліотеки яких входять до мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, а також видання, засновниками яких є НАПН України та МОН України" (усього 106 періодичних і продовжуваних видань).

Аналіз параметрів характеристики означених 106 періодичних і продовжуваних видань України з питань педагогіки, психології, освіти показав, що з них ВАК України зареєстровано всього 67 видань (63,2%). Це певною мірою можна пояснити тим, що багато видань не встигли пройти переєстрацію відповідно до нових вимог ВАК України, зокрема, збірники наукових праць установ НАПН України, також деякі з видань Інституту післядипломної педагогічної освіти (ШПО) України, які носять більш методичний і практичний характер, аніж науковий. До переліку наукових видань у НБУВ із означеного списку занесено теж всього 54 видання (50,9%). Можна констатувати, що про половину видань з питань педагогіки, психології, освіти Україна не знає. Серед них 19 збірників наукових праць установ НАПН України і ВНЗ педагогічного та інженерно-педагогічного профілю немає у переліку ВАК України і таких журналів МОНМС України і НАПН України, як "Рідна школа", "Шлях освіти", "Психологія і суспільство", "Соціальна психологія", "Практична психологія", "Професійно-технічна освіта", "Наша школа", а також багатьох періодичних видань ШПО України, які мають науковий статус.

Аналіз стану реферування видань освітянської галузі, занесених у список, засвідчив, що всього реферуванню підлягає 34 видання (32,1%). З них ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського складає реферати на наукові статті з 20 видань (18,9%), Інститут проблем реєстрації інформації (ІПРІ) НАН України з 3 видань (2,8%), бібліотеки ВНЗ педагогічного та інженерно-педагогічного профілю з 10 видань (9,4%), наукові установи НАПН України з одного (0,9%). Всі видання, крім трьох, які реферує ІПРІ НАН України у 2002—

2006 рр., взято до реферування, розпочинаючи з 2006 р. Викладене дає підстави стверджувати, що в Україні з 2006—2007 рр., початком активного формування галузевого реферативного сегмента в загальнодержавній системі інформації стала наукова розробка ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського реферативного напрямку в системі інформаційного забезпечення освітянської галузі.

Під час дослідження не вдалося з'ясувати рік заснування 41 видання: в основному тих, які не зареєстровані ВАК України або відсутні в переліку наукових видань у НБУВ. Подальша співпраця з засновниками видань ліквідує цей недолік.

Зазначаємо також, що під час дослідження було виявлено 6 видань (4 збірники наукових праць та 2 журнали), які не ввійшли до означеного списку, оскільки видаються установами, бібліотеки яких не входять до мережі освітянських бібліотек МОНМС України та НАПН України, але статті з яких реферуються. *Одне з означених видань* (журнал "Освіта і управління") реферує ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, *друге* (журнал "Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту") НБУВ. Решту 4 видання, завдяки кооперативній співпраці з ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, реферують багатопрофільні та класичні університети України, які є їхніми засновниками, а саме: Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка (два), Рівненський державний гуманітарний університет, Київський університет ім. Бориса Грінченка (по одному).

Охарактеризуємо стан реферативного опрацювання періодичних і продовжуваних видань, які видають педагогічні, інженерно-педагогічні ВНЗ III—IV рівнів акредитації, а також багатопрофільні та класичні університети.

Аналіз 32 періодичних і продовжуваних видань 23 педагогічних та інженерно-педагогічних ВНЗ III—IV рівнів акредитації показав, що майже всі заклади (крім Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка) видають як періодичні, так і продовжувані видання з питань педагогіки, психології та освіти. Двома і більше виданнями представлені такі ВНЗ: Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка (два), Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (чотири), Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди (два), Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка (два), Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини (три) та Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди (три).

Реферуванню підлягають наукові статті з 13 наукових видань педагогічних та інженерно-педагогічних ВНЗ. Зазначаємо, що з них *п'ять періодичних* видань, два з яких ("Наука і освіта" та "Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія") опрацьовує ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, а три ("Історико-педагогічний альманах", "Соціальна психологія", "Молодь і ринок") відповідно Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини, ІПРІ НАН України та Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка. Решту — *вісім продовжуваних видань* — *вісім бібліотек ВНЗ*, а саме: Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, Криворізького державного педагогічного університету, Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Григорія Сковороди, Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини, Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків), Харківсь-

кого національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди, та надсилають підготовлені матеріали до ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського для редагування і подальшої передачі в НБУВ. Варто відзначити три заклади, в кожному з яких реферується по два видання. Це: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини та Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди.

Інші 20 видань, одне з яких періодичне ("Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології" Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка), які залишилися без реферування, — це предмет для розгляду питання подальшого розвитку кооперативних зв'язків ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з бібліотеками означених ВНЗ. Зокрема, заслуговує на увагу продовжуване видання "Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова. Збірник наукових праць", який має шість серій та "Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка", який має три серії.

Отже, встановлений перелік видань і аналіз стану їхнього реферування (40,6%) дає підстави говорити про початок процесу охоплення реферативним опрацюванням видань, засновниками яких є педагогічні та інженерно-педагогічні ВНЗ України. Також варто зазначити, що реферування 10 з 13 видань бібліотеками ВНЗ, вказує на позитивний результат кооперативної співпраці ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з освітянськими бібліотеками України щодо створення галузевого реферативного сегменту в загальнодержавній інформаційній системі.

З огляду на те, що певні педагогічні ВНЗ стали багатопрофільними університетами, а також деякі класичні університети виявили бажання брати участь у формуванні національної реферативної БД, було вирішено виявити основні періодичні та продовжувані видання з питань педагогіки, психології й освіти багатопрофільних і класичних університетів та стан їхнього реферування на сьогодні. До означеного переліку видань вони не ввійшли, але для ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського — це перспектива розвитку кооперативних зв'язків з бібліотеками названих закладів з метою поповнення галузевої реферативної інформації новими виданнями для повноцінного інформаційного забезпечення розвитку педагогічної науки, освіти і практики.

Дослідженням визначено 33 багатопрофільних і класичних ВНЗ, з яких 30 закладів видають 40 профільних видань (у трьох ВНЗ, а саме: Маріупольському державному гуманітарному університеті, Севастопольському міському гуманітарному університеті та Хмельницькому національному університеті видань з питань педагогіки, психології й освіти не виявлено). З них періодичних видань освітянської тематики — вісім видань, продовжуваних — 31 й одне електронне фахове наукове видання ("Освітній дискурс" Київського університету ім. Бориса Грінченка).

Аналіз стану реферування названих видань показав: усього реферуванню підлягає дев'ять (два журнали "Вісник Житомирського державного університету", "Гуманітарні науки" Кривського гуманітарного університету та сім збірників наукових праць: два Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка, по одному — Київського університету ім. Бориса Грінченка, Львівського національного університету ім. Івана Франка, Національного університету "Києво-Могилянська академія", Рівненського державного гуманітарного університету, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького). І тільки реферати на статті з чотирьох збірників наукових праць, що складаються Кам'янець-Подільським національним університетом ім. І. Огієнка (два), Київським університетом ім. Бо-

риса Грінченка і Рівненським державним гуманітарним університетом, потрапляють на портал ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського до галузевої реферативної БД, оскільки ці освітні установи пов'язані кооперативною співпрацею з головною книгозбірною галузі. Решту (н'ять видань реферує ІПРІ НАН України), тому ці реферати передаються лише до загальнодержавної реферативної БД "Україніка наукова".

Висновки.

1) Пропонованим дослідженням визначено перелік періодичних і продовжуваних видань з питань педагогіки, психології, освіти, на наукові статті з яких потрібно скласти реферати і розмішувати в реферативній базі даних (БД) на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та передавати для формування загальнодержавної реферативної БД "Україніка наукова", а також до друку в УРЖ "Джерело". Систематизація видань за групами установ і закладів, бібліотеки яких об'єднані в мережу освітянських бібліотек, дає можливість організувати конкретну наукову роботу щодо реферування видань з кожною групою установ і закладів окремо, а ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського — виробити стратегічні завдання щодо охоплення всіх видань реферуванням шляхом кооперації означеного процесу з освітянськими бібліотеками, диференціювати підходи щодо першочерговості видань для реферування, а також закріпити свої позиції як головної книгозбірної галузі, науково-методичного і координаційного центру мережі освітянських бібліотек.

2) На підставі аналізу всіх зібраних даних було виявлено, що всього з питань педагогіки, психології та освіти різними установами і закладами реферуються статті з 45 періодичних і продовжуваних видань України, які й формують галузевий реферативний сегмент у загальнодержавній інформаційній системі. Галузева реферативна БД на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського створюється з рефератів з 36 наукових видань. З них 21 періодичне видання опрацьовує головна книгозбірня галузі, а 15 видань (1 періодичне видання та 14 продовжуваних видань) опрацьовують освітянські бібліотеки, надсилаючи матеріали для редагування в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Реферати на статті з дев'яти видань (вісім видань: "Освіта на Луганщині", "Психологія і суспільство", "Соціальна психологія", "Вісник Житомирського державного університету", "Гуманітарні науки", "Вісник Львівського університету", "Наукові записки Національного університету "Києво-Могилянська академія". Серія: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота", "Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки", що реферуються ІПРІ, та одне видання "Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту", що реферується НБУВ) в означеній БД відсутні. Подальша співпраця з ІПРІ НАН України та НБУВ має виправити цю ситуацію та в майбутньому сприяти поповненню реферативної БД ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського відсутньою інформацією.

3) Подальша співпраця ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з НБУВ щодо формування загальнодержавної реферативної БД "Україніка наукова" і її друкованого варіанту УРЖ "Джерело" сприятиме повноцінному висвітленню періодичних і продовжуваних видань з питань педагогіки, психології і освіти, що мають науковий характер, у переліку наукових видань Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського.

4) Визначення переліку наукових фахових видань багатопрофільних і класичних університетів і стану їхнього реферування уможливило виявлення лакун у формуванні галузевої реферативної БД на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та відкрило шляхи до корпоративної співпраці як з означеними ВНЗ, так і з ІПРІ НАН України.

Список використаної літератури

1. Горбенко Н. А. Аналіз використання українських педагогічних журналів користувачами ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за 2009 р. : аналіт. довідка / Н. А. Горбенко ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Від. наук. інформ.-бібліогр. діяльн. — К., 2010. — 20 с. — Рукопис.
2. Лутовинова В. І. Реферування як процес мікроаналітичного згортання інформації : практич. посіб. / В. І. Лутовинова ; наук. ред. Г. М. Швецова-Водка ; АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. — К. : Четверта хвиля, 2007. — 72 с. — (Серія "На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек")
3. Положення про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України : затв. наказом М-ва освіти і науки України та Акад. пед. наук України від 30.05.2003 р. № 334/31 // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. — 2003. — № 21. — С. 27—32.
4. Рогова П. І. Педагогічні бібліотеки України (II пол. XIX — 20-ті рр. XX ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук / Рогова Павла Іванівна; Нац. б-ка ім. В. І. Вернадського. — К., 2004. — 20 с.

Освещены результаты исследования ГНПБ Украины им. В. А. Сухомлинского по усовершенствованию перечня изданий по вопросам педагогики, психологии и образования с целью их максимального реферативного отображения в БД

"Украиника научная", УРЖ "Джерело" и отраслевой реферативной БД на веб-портале ГНПБ Украины им. В. А. Сухомлинского.

С целью расширения кооперативных связей ГНПБ Украины им. В. А. Сухомлинского с образовательными библиотеками сосредоточено внимание на состоянии реферативной обработки периодических и продолжающихся изданий педагогических, инженерно-педагогических высших учебных заведений III—IV уровней аккредитации, а также многопрофильных и классических университетов Украины.

The article highlights the results of research conducted by Vasyl Sukhomlynsky State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine to improve the list of publications on pedagogics, psychology and education for maximum reflection in the corresponding abstract database "Ukrainika naukova", Ukrainian abstract journal "Dzherelo" and branch abstract database on the web portal of the library.

Attention focuses on the state of processing of abstracts of periodicals and publications of above-mentioned institutions, as well as versatile and traditional universities in Ukraine in order to expand the cooperative contacts with educational libraries.

Надійшла в редакцію 10 червня 2011 року